

OPONENTNÍ POSUDEK DISERTAČNÍ PRÁCE

Název práce: Územní diferenciacie migračních procesů v České republice

Autor: Mgr. Eliška Kozáková

Vedoucí disertační práce: Ing. Jaroslav Kraus, PhD

Pracoviště: Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Katedra demografie a geodemografie

Vedoucí katedry: RNDr. Jiřina Kocourková, PhD

Oponent: RNDr. Pavel Čtrnáct

Pracoviště oponenta: Český statistický úřad

Kandidátka předložila doktorskou disertační práci v rozsahu 151 stran plus 15 stran příloh. Téma práce je přínosné vzhledem k významným změnám v objemu vnitřní i zahraniční migrace a závažným metodickým změnám ve statistickém sledování tohoto jevu. I z těchto důvodů je užitečné se podrobně zabývat migračními procesy v časovém srovnání s použitím pokročilých analytických metod.

Práce je zpracována z formálního hlediska pečlivě. Dílčí připomínku je možno vznést k proporcím jednotlivých částí. Kapitoly 2 a 4, jež jsou určitou expozicí k vlastnímu jádru práce, jsou poměrně rozsáhlé. Na vlastní výsledky výpočtů autorky pak zbývá pouze cca 30 stran a jejich interpretace je tak mnohdy velmi kusá, někdy i ne zcela přesvědčivá. Pasáže z literatury jsou obsáhle doslovně citovány na mnoha místech, což je vcelku nadměrně užíváno. Chybí však kritické hodnocení literatury resp. její diskuse (až na výjimky, např. text na str. 48 a 49). Autorka se zřejmě ztotožňuje prakticky se vším, co cituje, ale nikde to explicitně řečeno není. Přesto text svědčí o vcelku dobré orientaci v problematice a jejích širších souvislostech. Některé exkursy (např. do celosvětových údajů o migraci) jsou nejspíše pro daný účel nadbytečné, protože dále do hodnocení výsledků de facto nevstupují. V tab. 4 a v dalších by v údajích za objem vnitřního stěhování v letech 1991 a 1992 měla být vyloučena migrace mezi ČR a SR (datová základna to umožňuje) a odstraněna poznámka pod tabulkou. Za nevhodnou považuji citaci mého oponentního posudku části práce z června loňského roku (str. 46, 48, seznam literatury) – nejde přece o publikaci!

Práce svědčí o výpočtovém zvládnutí zvolených metod – shlukové analýzy, prostorové regrese a dalších. Nicméně z textu kapitoly 3.4.3 není úplně jasné, jak autorka došla k hodnotám kritérií použitých ke kalibraci modelu GWH v jejím konkrétním případě; tyto hodnoty ani uvedeny nejsou. To neumožňuje diskutovat správnost jejich stanovení. K tomu je třeba se vrátit při vlastní obhajobě práce.

I když kandidátka správně upozorňuje na úskalí hodnocení časových řad údajů o migraci vyplývajícím jak ze změn metodiky zjišťování migrace, tak z územních změn, nevyvarovala se v hodnocení retrospektivních dat metodické chyby. Autorka používá mapovou vrstvu obcí patrně z roku 2010 nebo 2011 pro všechna hodnocená období. Na str. 55 a dále pod všemi kartogramy je uvedena poznámka, že „bílá místa“ jsou obce, které v daném roce „ještě neexistovaly“ nebo za ně nejsou data k dispozici. Ve skutečnosti je tomu tak, že údaje za tato „bílá místa“ jsou obsaženy v datech za obce, z nichž se později nově vzniklé obce oddělily; měly být tedy vykryty stejnou barvou jako „mateřská obec“. Opticky obzvláště markantní to je u obr. 33, protože jistě není pravda, že údaje o hustotě zalidnění v r. 1991 nejsou za všechny obce k dispozici, naopak kategorie „mateřské obce“ je zkreslena, protože údaj se vztahuje na širší území. Přepočtení resp. překódování územních jednotek dá samozřejmě trochu práce, ale k dispozici jsou publikace ČSÚ, které autorka cituje (např. Statistické lexikony obcí, Malé lexikony obcí), počty obyvatel a rozlohy obcí publikované na webu ČSÚ a zejména Historický lexikon obcí ČR 1869-2005 (dostupné z www.czso.cz, kód publikace 4128-04).

Autorka vyhověla většině připomínek oponenta k části disertační práce předložené k dílčí oponentuře v červnu 2013 při výběru proměnných vstupujících do regresního modelu a vyhnula se užití ukazatelů občanské vybavenosti a údajů o výši hrubého domácího produktu podle regionů, které se ukázaly jako málo vypovídající ve vztahu k migraci. Nadále však pracuje s širokou věkovou skupinou 15-64 let, která je z hlediska intenzity i motivace migrace příliš heterogenní (obr. 8, tab. 6), i když v textu a na dalších místech (např. obr. 10 a 11) jsou správně hodnoceny podrobnější věkové skupiny.

Extrémní hodnoty některých údajů za vojenské újezdy jsou zcela marginální záležitostí a není jim třeba věnovat tolik místa. Podobně např. vysoké hodnoty bytové výstavby ve Špindlerově Mlýně a dalších rekreačních střediscích jsou sice pravdivé, ale velkou většinou se nejedná o byty určené k rezidenčnímu bydlení.

Vcelku nepřekvapuje, že se neprokázala významná souvislost mezi migrací a hustotou zalidnění, počtem pracovních míst na 1000 obyvatel a mírou nezaměstnanosti. U počtu pracovních míst je problém v tom, že do modelu vstupuje počet *obsazených* pracovních míst, ačkoliv bychom potřebovali počty *poptávaných* pracovních míst. Proto vychází jen slabý vztah. Takové údaje bohužel statistika není schopna zachytit, ani evidence volných pracovních míst na úřadech práce nemá zdaleka uspokojivou vypovídací hodnotu o poptávce po pracovních silách, resp. poptávka se míjí s nabídkou zejména v parametrech kvalifikace pracovníků (strukturální nezaměstnanost). Výsledky rovněž podporují obecně známou zkušenost, že v České republice dosud nedochází ve vyšší míře k migraci za prací, zejména na větší vzdálenosti. Analýza příčin tohoto jevu, tj. setrvávání obyvatel v lokalitách, kde mají jen malou šanci na pracovní uplatnění – je ovšem mimo rámec této práce. Pracovní dojíždka, přechodné ubytování v místě pracoviště resp. nevidovaná faktická migrace vysvětlují jen část jevu.

Práce nehodnotí údaje sčítání lidu 1991 - 2011 o tzv. „rodácích“, tj. podílu osob, které mají trvalý resp. obvyklý pobyt v obci (popř. okresu) svého narození (přesněji v obci svého prvního bydliště po narození). Tento údaj specifickým způsobem vypovídá o dlouhodobém efektu migrace. Je pravda, že jej nelze začlenit do užitých regresních modelů a analýza vyšla z hlediska dokončení disertační práce příliš pozdě. Podpůrnou vypovídací hodnotu však údaje mají (tabulkové zpracování zveřejněno koncem r. 2012, analýza Obyvatelstvo České republiky podle místa narození 2011, kód publikace 170225-14, dostupné z webu ČSÚ, zveřejněno dne 30. 4. 2014).

Vysvětlená variabilita migrace ve vztahu k počtu dokončených bytů je pro rok 2001 vyčíslena na 98 % (str. 126). Toto číslo je velmi vysoké a vzbuzuje pochybnosti o správnosti výpočtu, zvláště ve srovnání se stejným údajem pro rok 2010 (necelých 16 %). Prosím o ústní vysvětlení v rámci obhajoby.

Závěr

Podle názoru oponenta předložená práce přes uvedené dílčí výhrady splňuje základní požadavky na doktorské disertační práce a je možné ji podrobit obhajobě.

RNDr. Pavel Čtrnáct